

RADA DZIECI I MŁODZIEŻY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
PRZY MINISTRZE EDUKACJI NARODOWEJ

**Opinia do projektu Rozporządzenia Ministra Edukacji
Narodowej w sprawie podstawy programowej
kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum
ogólnokształcącego, pięcioletniego technikum
oraz branżowej szkoły II stopnia**

sierpień 2017

1. Język polski

Uczniowie po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej posiadają umiejętności niezbędne do prawidłowego poruszania się w zakresie języka ojczystego oraz te, które są niezbędne na wydziałach humanistycznych uniwersytetów. Podstawa programowa z języka polskiego łączy naukę o literaturze, tj. usytuowanie utworów w epokach literackich, analiza i interpretacja utworów literackich oraz porównywanie postaw bohaterów literackich oraz naukę o języku tj. gramatyka języka polskiego.

Pozytywnym jest fakt, że uczniowie posiadają wiedzę z zakresu retoryki. Należy kłaść szczególny nacisk na umiejętności sprawnego wypowiedzania się oraz umiejętności wypowiedzania się publicznego, bowiem te umiejętności są nieodzowne w dorosłym życiu.

Podstawowym zadaniem szkoły jest przygotowanie ucznia do dorosłego, samodzielnego życia. Dlatego też pozytywnie oceniamy fakt, że uczniowie będą uczyli się redagować różne formy wypowiedzi.

Niezwykle ważne jest to, aby uczeń po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej mógł określić i opisać literaturę danego autora, np. czym cechuje się literatura Sienkiewiczowska oraz opisać i określić literaturę danej epoki literackiej, np. czym cechuje się literatura pozytywistyczna. Kształcenie w zakresie języka polskiego musi odbywać się z wykorzystaniem nowoczesnych metod nauczania i opierać się na analizie różnych tekstów kultury takich jak rzeźba, film, spektakl czy książka.

Lektury obowiązkowe– zakres podstawowy:

1. Proponujemy dodanie pozycji „U nas w Auschwitzu” do listy utworów Tadeusza Borowskiego.

UZASADNIENIE: To opowiadanie Tadeusza Borowskiego wyjątkowo dobrze obrazuje codzienne życie w obozie Auschwitz-Birkenau. Autor w szczegółowy sposób opisuje realia panujące w obozie, w tym panujące tam warunki i relacje międzyludzkie. Sądzymy, że ta pozycja powinna zostać uwzględniona w liście lektur obowiązkowych w zakresie podstawowym.

Lektury uzupełniające – zakres podstawowy:

2. Proponujemy przesunięcie pozycji „Król Edyp” Sofoklesa z zakresu podstawowego lektur uzupełniających do zakresu podstawowego lektur obowiązkowych.

UZASADNIENIE: „Król Edyp” należy do tzw. Cyklu Tebańskiego. W naszej ocenie brak znajomości tej lektury nastręczy pewne trudności we właściwym zrozumieniu problematyki „Antygony”, która znalazła się w wykazie lektur obowiązkowych. W naszej ocenie tragedia ta powinna zostać poznana przez wszystkich uczniów, a umieszczenie jej w wykazie lektur uzupełniających stwarza ryzyko, że tak się nie stanie. Dlatego też proponujemy przesunięcie tej pozycji do zakresu podstawowego lektur obowiązkowych.

Lektury obowiązkowe – zakres rozszerzony:

3. Proponujemy wykreślenie twórczości pana Jarosława Marka Rymkiewicza z zakresu rozszerzonego lektur obowiązkowych.

UZASADNIENIE: Zachowując pełen szacunek do osoby oraz twórczości Pana Jarosława Marka Rymkiewicza wyrażamy wątpliwości co do zasadności stawiania jego twórczości w jednym rzędzie z twórczością takich klasyków jak Gustaw Herling – Grudziński czy Zbigniew Herbert. Proponujemy wykreślenie wyżej wspomnianego autora.

Lektury uzupełniające – zakres rozszerzony:

4. Proponujemy przesunięcie pozycji „Mistrz i Małgorzata” Michaiła Bułhakowa z zakresu rozszerzonego lektur uzupełniających do zakresu podstawowego lektur obowiązkowych.

UZASADNIENIE: Powieść Michaiła Bułhakowa pełna jest symboli, odniesień, środków stylistycznych, które mogą być źródłem inspiracji dla prac uczniów. Jest to również idealny przykład groteski. Poza tym, w naszej opinii, książka ta ma zwyczajnie bardzo ciekawą fabułę oraz posiada elementy fantastyczne mogące zainteresować wielu młodych ludzi.

2. Historia

Przedstawiony projekt oceniamy pozytywnie. Historia jest w naszej ocenie jednym z najważniejszych i najpotrzebniejszych przedmiotów uczonych w szkole. Dzięki niej uczniowie uczą się wyciągać wnioski, tworzą ciągi przyczynowo--skutkowe i zauważają, że pewne wydarzenia w historii się powtarzają. Racje miał bowiem George Santayana mówiąc, że „ci, którzy nie pamiętają przeszłości, skazani są na jej powtarzanie”. Właśnie dlatego trzeba położyć szczególny nacisk na nauczanie tego przedmiotu.

Jesteśmy usatysfakcjonowani przyjętą proporcją pomiędzy ilością materiału dotyczącą historii innych państw, a historią Polski. Nareszcie historia naszej Ojczyzny staje się czymś więcej niż wyłącznie krótką wzmianką występującą „w przerwie” między omawianiem dziejów innych narodów. Całość podstawy do historii dla szkoły ponadpodstawowej jest merytorycznie bardzo dobrze opracowana. Rola szkoły w przekazywaniu informacji o historii najnowszej dzieciom i młodzieży wzrasta z biegiem czasu. Obecnie nie każde dziecko może usłyszeć od rodziców i dziadków o czasach komunizmu czy II wojnie światowej. Dlatego też cieszy nas, że bardzo duży nacisk położono na historię XX wieku.

W przypadku tego przedmiotu pamiętać należy, że historia musi być przedstawiana możliwie najbardziej obiektywnie, dlatego właśnie część z naszych uwag służy uobiektywnieniu niektórych zagadnień.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

5. W rozdziale IX w zakresie rozszerzonym w punkcie 3 proponujemy dodanie słów „z uwzględnieniem udziału biskupa w antykrólewskim spisku i”
 - 3) analizuje historię sporu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem z uwzględnieniem udziału biskupa w antykrólewskim spisku i w oparciu o źródła historyczne;

UZASADNIENIE: Analizując spór Bolesława Szczodrego ze Stanisławem ze Szczepanowa nie można pomijać udziału tego drugiego w antykrólewskim spisku oraz działań mających na celu osłabieniu władzy królewskiej. Pominięcie takie zaburzałoby obraz tego konfliktu.

6. W rozdziale X w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

4) wymienia przyczyny zjednoczenia Polski po rozbiciu dzielnicowym i wyróżnia postacie Przemysła II, Wacława II Przemysłydy, Henryka IV Probusa, Henryka II Pobożnego.

UZASADNIENIE: Uważamy, że warto zwrócić uwagę na ruchy zjednoczeniowe czynione przez wyżej wymienionych władców, zwłaszcza Przemysła II, koronowanego na króla Polski, a obecnie nieco zapomnianego przez historiografię. Uczy się o nim bardzo niewiele, a jego działalność i życie zasługuje na godne upamiętnienie i uwzględnienie w programie nauczania. Warto także zaznaczyć, że okres ten nawiązuje do potężnej i istotnej z punktu historycznego dynastii czeskiej, o której bardzo mało mówi się na obecnych lekcjach.

7. W rozdziale XIV w zakresie podstawowym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

4) przeprowadza analizę polityki chrystianizacyjnej względem Nowego Świata i analizuje jej skutki.

UZASADNIENIE: Okres odkryć geograficznych łączy się z wzmożoną aktywnością Kościoła Katolickiego w zakresie chrystianizacji podbitych amerykańskich ludów. Warto więc przy tym temacie wspomnieć również o zdarzających się brutalnych metodach nawracania Indian przez europejskich misjonarzy oraz eksploataowaniu miejscowej ludności na potrzeby Kościoła.

8. W rozdziale XX w zakresie podstawowym w punkcie 1 proponujemy dodanie postaci Henryka VIII

1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci (Marcin Luter, Jan Kalwin, Henryk VIII);

UZASADNIENIE: Henryk VIII Tudor, występując z Kościoła Katolickiego i tworząc nowe wyznanie, trwale wpisał się do historii jako twórca jednego z najpopularniejszych wyznań protestanckich, odgrywających poważną rolę w późniejszej historii. Umieszczenie go w podstawie programowej obok postaci Kalwina, Lutra, Husa czy Zwinglego podkreśli jego znaczący wkład w rozwój reformacji na zachodzie Europy.

9. W rozdziale XXVII w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

5) zna udział niektórych hierarchów Kościoła Katolickiego (Michał Jerzy Poniatowski, Ignacy Massalski, Józef Kossakowski) w proces rozkładu Rzeczypospolitej w XVIII w.

UZASADNIENIE: Nie można zaprzeczyć, że Kościół Katolicki schyłku XVIII wieku był w pewnej części zamieszany w antypaństwowe działania. Niektórzy duchowni katolicy przystąpili także do konfederacji targowickiej, która uważana jest za symbol zdrady narodowej, a część hierarchów katolickich służyło innym monarchom europejskim wbrew interesowi Polski (choćby współpraca prymasa Poniatowskiego z królem Prus). Dlatego też, aby pokazać cały obraz sytuacji warto zestawić katolickich duchownych dbających o dobro kraju, zapisanych złotymi zgłoskami w jego historii jak Hugo Kołłątaj czy Ignacy Krasicki z duchownych będących zdrajcami, zapisujących się w historii Polski bardzo niechlubnie.

10. W rozdziale XXIX proponujemy przeniesienie punktu 3 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego:

UZASADNIENIE: Książę Józef Poniatowski był jednym z największych, w naszej opinii, mężów stanu przełomu XVIII i XIX wieku. Przeszedł drastyczną przemianę z lekkoducha w doskonałego dowódcę i polityka, któremu dobro kraju leżało bardzo mocno na sercu. Swoim życiem zaświadczał, że zależało mu na dobru Polski. Jego pomnik znajduje się przed Pałacem Namiestnikowskim w Warszawie, jednak dla zwiedzających stolicę nierzadko dużym problemem jest właściwe wskazanie postaci umieszczonej na cokole. Dlatego też właśnie uważamy, że przeniesienie wiedzy o księciu z zakresu rozszerzonego do podstawowego zwiększyłoby świadomość młodych Polaków o jego istnieniu i działalności niepodległościowej, a to może przełożyć się na chęć dalszego zgłębiania wiedzy na temat jego dziedzictwa.

11. W rozdziale XXX w zakresie podstawowym w punkcie 5 proponujemy dodanie słów „i roli Polaków w tym powstaniu”:

5) wyjaśnia genezę, przebieg i skutki Wiosny Ludów, ze szczególnym uwzględnieniem powstania węgierskiego i roli Polaków w tym powstaniu;

UZASADNIENIE: Polacy odegrali ogromną rolę w narodowowyzwoleńczych zrywach doby Wiosny Ludów w Europie. Nasi rodacy bili się w wielu różnych powstaniach poza granicami,

ale największy udział odegrali podczas powstania węgierskiego. Wtedy bohaterem narodowym Węgier został jeden z wybitnych Polaków – generał Józef Bem. Lecz oprócz niego wielu innych Polaków walczyło o wolność Węgier – Henryk Dembiński, Józef Wysocki czy Edmund Ślaski. Są oni warci upamiętnienia i omówienia w szkole ponadpodstawowej. Zaslugują na to, by mówić o ich bohaterstwie, zwłaszcza w dobie szukania bohaterów i autorytetów w polskiej historii. Warto też mówić o późniejszych losach przywódców powstania węgierskiego, czyli na przykład turecka emigracja generała Bema i jego konwersja na islam, by dalej jako wojskowy walczyć o wolną Polskę, tym razem pod sztandarem z półksiężycem.

12. W rozdziale XXXVII w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

3) krytycznie analizując skutki krwawej niedzieli oraz związane z tym cierpienie społeczeństwa rosyjskiego

UZASADNIENIE: Warto położyć duży nacisk na wyjaśnienie, dlaczego Rosjanie występowali przeciw caratowi oraz jakie były pierwotne cele rewolucji. Poza przyczynami należy też mówić o skutkach tych wydarzeń, jakim było właśnie cierpienie rosyjskiego społeczeństwa.

13. W rozdziale XL w zakresie podstawowym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

8) przedstawia program pokojowy „14 punktów Wilsona”, z naciskiem na punkt 13 i opisuje w tym kontekście szczególną rolę Ignacego Jana Paderewskiego.

UZASADNIENIE: Tak zwane „14 punktów Wilsona” odegrało ogromną rolę w tworzeniu ładu po I Wojnie Światowej. Zwłaszcza punkt 13 powyższego programu, dotyczący odtworzenia państwa polskiego. Nie można w tym kontekście zapomnieć o wzniosłej roli światowej sławy pianisty, ambasadora polskości Ignacego Jana Paderewskiego, będącego rzecznikiem spraw Polaków na arenie międzynarodowej. Zarówno „punkty” jak i postać Paderewskiego, obecnie nieco usunięte w cień, powinny być eksponowane, a młodzież powinna mieć świadomość o ich istnieniu.

14. W rozdziale XLVII proponujemy przeniesienie punktu 4 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego.

UZASADNIENIE: Na agresję niemiecką i sowiecką we wrześniu 1939 roku złożyło się wiele czynników, również z zakresu polityki międzynarodowej. Aby w pełni rozumieć chociażby słowa Józefa Becka „My w Polsce nie znamy pojęcia pokoju za wszelką cenę. Jest jedna tylko rzecz w życiu ludzi, narodów i państw, która jest bezcenna. Tą rzeczą jest honor” z przemówienia w Sejmie 5 maja 1939 roku, należy zagłębić się w kierunki polskiej polityki zagranicznej lat 1938-1939, wiedzieć o gwarancjach nienaruszalności polskich granic udzielonych przez Francję i Anglię, o udziale w rozbiórce Czechosłowacji w 1938 roku. Aby w pełni zrozumieć późniejsze wydarzenia koniecznym jest, aby uczeń realizujący program historii w zakresie podstawowym, wiedział o zawiłościach polskiej polityki zagranicznej powyższego okresu.

15. W rozdziale L w zakresie podstawowym w punkcie 3 proponujemy dodanie miejscowości Charków:

3) wymienia i charakteryzuje przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Palmiry, Auschwitz, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków);

UZASADNIENIE: Katyń, mimo że jest najbardziej znanym miejscem kaźni polskiej inteligencji, nie był jedynym takim miejscem. Dobrze zatem, że w podstawie programowej zawarto także Miednoje, Palmiry czy Oświęcim, ale zauważamy także potrzebę wspomnienia o Charkowie-kolejnym ważnym dla historii męczeństwa Polaków miejscu na mapie.

16. W rozdziale LIII w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

6) poznaje pojęcie szczyrzy korytarz i analizuje przebieg ucieczki niemieckich zbrodniarzy po II WŚ.

UZASADNIENIE: Po zakończeniu II Wojny Światowej wielu niemieckich zbrodniarzy jak Mengele czy Eichmann uciekło z Europy. Jedną z postaci, która pomagała niemieckim oprawcom był Alois Hudal, katolicki biskup. Uczeń, szczególnie ten realizujący rozszerzony zakres materiału, powinien mieć wiedzę o tym zjawisku.

17. W rozdziale LV w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie słów „w tym jako pole rywalizacji między mocarstwami w okresie zimnej wojny”:

4) charakteryzuje rolę sportu we współczesnym świecie, w tym jako pola rywalizacji między mocarstwami w okresie zimnej wojny.

UZASADNIENIE: Sport był kolejnym polem walki komunizmu i państw Zachodu. Dlatego też uważamy, że warto zwrócić uwagę na takie tematy jak zmagania sportowe między zawodnikami z USA i ZSRR, zbojkotowane Igrzyska Olimpijskie w Moskwie oraz Los Angeles.

18. W rozdziale LVII proponujemy przeniesienie punktu 3 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego i nadanie mu nowego brzmienia:

5) dokonuje krytycznej analizy działalności żołnierzy podziemia antykomunistycznego (z uwzględnieniem postaci Witolda Pileckiego, Danuty Siedzikówny, Zygmunta Szendzielarza, Mieczysława Pazderskiego);

UZASADNIENIE: Obecnie postępuje tendencja do polaryzowania historii. Niestety nie można podchodzić do niej w ten sposób. Historia nie jest ani czarna, ani biała. Temat żołnierzy podziemia antykomunistycznego – tzw. „żołnierzy wyklętych” – powinien być przedstawiany w sposób obiektywny, a więc również z uwzględnieniem czarnych kart w historii działalności tych żołnierzy.

19. W rozdziale LVII w zakresie podstawowym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

6) opisuje proces potajemnego pochówku pomordowanych przez organy bezpieczeństwa publicznego w kwaterze Ł – tzw. „Łączce” - przy murze cmentarnym Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie.

UZASADNIENIE: Omawiając problem walki podziemia antykomunistycznego z władzami, trudno nie wspominać o mordzie na żołnierzach podziemia i ich tajemnych pochówkach na Łączce, gdzie spoczęła między innymi Danuta Siedzikówna ps. „Inka”. Warto wiedzieć w jakich warunkach więziono i jak traktowano partyzantów pojmanyh przez komunistyczne organy bezpieczeństwa. Analizując ich historię warto również zwrócić uwagę jak zostali zamordowani i w jaki sposób potraktowano ich zwłoki.

20. W rozdziale LVIII w zakresie podstawowym w punkcie 5 proponujemy dodanie słów „oraz przejawy współpracy przedstawicieli kościoła z komunistami”:

5) opisuje formy prześladowania Kościoła katolickiego oraz przejawy współpracy przedstawicieli kościoła z komunistami.

UZASADNIENIE: Nie podlega wątpliwości ogromna rola, jaką odegrał Kościół Katolicki w procesie obalania komunizmu w Polsce. Nie należy też umniejszać zjawiska prześladowania księży, jakiego doświadczyli ze strony komunistów. Jednakże należy równocześnie pamiętać, że istniała w polskim kościele grupa księży współpracujących z komunistami – np. tzw. „księża patrioci”. Należy przedstawić całościowy obraz działalności kościoła w czasie komunizmu.

21. W rozdziale LIX proponujemy przeniesienie punktu 3 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego i dodanie słów „oraz z uwzględnieniem Lecha Wałęsy i Anny Walentynowicz”:

9) identyfikuje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej oraz z uwzględnieniem Lecha Wałęsy i Anny Walentynowicz);

UZASADNIENIE: Wzorem innych punktów w podstawie programowej również w tym punkcie proponujemy wymienienie z imienia i nazwiska najważniejszych przedstawicieli danego tematu. Proponujemy również przeniesienie tego punktu do zakresu podstawowego, gdyż uważamy, że szczegółowe informacje o działalności „Solidarności” powinien posiadać każdy uczeń, również ten realizujący zakres podstawowy materiału z historii. Miała ona bowiem ogromny wpływ na Polskę, w jakiej obecnie żyjemy.

22. W rozdziale LIX w zakresie podstawowym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

10) wyjaśnia rolę organizacji opozycyjnych z uwzględnieniem KOR, pomarańczowej alternatywy, Tygodnika Powszechnego i SKS.

UZASADNIENIE: Analizując proces rozkładu systemu komunistycznego w Polsce nie wolno zapominać o organizacjach przyczyniających się do tego procesu. Dlatego trzeba pamiętać o Komitecie Obrony Robotników, SKS-ie, Solidarności, ale również o mniej znanych inicjatywach jak „Pomarańczowa alternatywa”. Trzeba również wspomnieć o prasie, która bezpośrednio lub pośrednio wspierała antykomunistyczne procesy; dobrym przykładem takiej działalności jest Tygodnik Powszechny.

23. W rozdziale LX proponujemy przeniesienie punktu 3 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego.

UZASADNIENIE: Ksiądz Jerzy Popiełuszko jako kapelan warszawskiej „Solidarności” odegrał bardzo ważną rolę w polskiej historii XX wieku. Jego brutalna śmierć daje bardzo dobry obraz okrucieństwa organów bezpieki PRL. Postać księdza bezsprzecznie zasługuje na przedstawienie jej wszystkim uczniom, również tym realizującym zakres podstawowy materiału.

24. W rozdziale LX w zakresie rozszerzonym proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

4) przedstawia zjawiska bestialskich mordów dokonywanych przez władze komunistyczne, z uwzględnieniem postaci Stanisława Pyjasa oraz wydarzeń tzw. Czarnego Czwartku i postaci – symbolu Janka Wiśniewskiego.

UZASADNIENIE: W kontekście walki z rządami komunistów, trzeba mówić o bestialskich mordach dokonywanych przez komunistów na członkach opozycji lub po prostu ludziach niezgadających się z narzucaną wizją kraju. Dlatego uczeń powinien dowiedzieć się na lekcjach historii o antykomunistycznych wystąpieniach, m.in. o poznańskim czerwcu 1956 oraz Czarnym Czwartku 1970. W kontekście tych wydarzeń powinien dowiedzieć się także o historii Zbyszka Godlewskiego czy Stanisława Pyjasa.

3. Wiedza o społeczeństwie

Przedmiotem, który ma największy wpływ na kształtowanie postaw obywatelskich jest bez wątpienia wiedza o społeczeństwie. Podczas tych zajęć uczniowie po raz pierwszy spotykają się z podstawowymi zasadami ustroju państwa polskiego, znaczeniem Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz opisanymi w niej prawami i wolnościami. Zwracamy uwagę na to, że zajęcia wiedzy o społeczeństwie mają zasadniczy wpływ na światopogląd młodzieży oraz są zaczątkiem ich świadomego funkcjonowania w życiu publicznym. Dlatego też ważna jest odpowiednio dobrana podstawa programowa oraz przygotowanie nauczycieli. Wierzymy, że odpowiednia teoria będzie przekuwana w praktykę już od najmłodszych lat i pozwoli na zbudowanie odpowiedzialnego i samoświadomego społeczeństwa obywatelskiego.

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

25. W rozdziale III w punkcie 4 proponujemy dodanie słów „i zna sposoby zapobiegania im”:

4) rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka i zna sposoby zapobiegania im;

UZASADNIENIE: W naszej opinii wiedza ucznia nie powinna ograniczać się do wymieniaania poszczególnych przypadków łamania praw, ale powinna obejmować również kwestie dochodzenia sprawiedliwości, co bardziej przekłada się na przygotowanie praktyczne aniżeli teoretyczne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

26. W rozdziale I w punkcie 1 proponujemy zmianę słów „niesprzeczną ze społecznie akceptowanym systemem aksjologicznym” na słowa „uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny”:

1) wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka i ustala ich własną hierarchię uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny;

UZASADNIENIE: Pojęcie niesprzeczności definitywnie odrzuca możliwość ewoluowania systemu aksjologicznego, który podlega przecież ciągłym zmianom i jest stale przeformułowywany przez pojawiające się nowe tendencje w społeczeństwie. Powyższa zmiana nie usuwa systemu wartości, będącego ważnym aspektem kształtowania postaw, a jedynie daje szersze pole do jego krytycznej oceny.

27. W rozdziale I w punkcie 2 proponujemy dodanie słów „i Europie”:

2) charakteryzuje – z wykorzystaniem badań opinii publicznej – współczesne typy rodziny; wyjaśnia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny we współczesnej Polsce i Europie;

UZASADNIENIE: Dewiza Unii Europejskiej brzmi „Zjednoczeni w różnorodności”. Różnorodność ta obecna jest w wielu aspektach życia, również jeśli chodzi o typy i funkcje rodziny w różnych krajach. Dlatego też postulujemy rozszerzenie treści tego punktu o państwa europejskie, na przykładzie których będzie można pokazać występujące podobieństwa i różnice.

28. W rozdziale I proponujemy zmianę treści punktu 6 i nadanie mu następującego brzmienia:

6) charakteryzuje pojęcia akceptacji i tolerancji; wyjaśnia genezę tworzenia się podziałów w społeczeństwie, rozpoznaje przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji, podaje przykłady takich zjawisk oraz przedstawia możliwe sposoby przeciwstawiania się im;

UZASADNIENIE: Celem wychowawczym szkoły jest szerzenie postaw tolerancji i przeciwstawianie się dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, zgodnie z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dotychczasowe brzmienie punktu 6 niosło za sobą ryzyko stygmatyzacji i mogłoby prowadzić do zupełnie odwrotnych skutków niż te zamierzone. Nie negujemy istnienia różnicy między tolerancją a akceptacją. W naszej ocenie należy jednak dążyć przede wszystkim do zapobiegania nienawiści.

29. W rozdziale II w punkcie 1 proponujemy dodanie pojęcia „(NGO)” oraz wykreślenie słów „pisze statut stowarzyszenia zwykłego”:

1) przedstawia rodzaje i przykłady organizacji pozarządowych (NGO); charakteryzuje działalność wybranych organizacji tego typu w Polsce; ~~pisze statut stowarzyszenia zwykłego;~~

UZASADNIENIE: Pojęcie „NGO” staje się coraz bardziej powszechne. Uważamy, że uczeń powinien znać jego znaczenie. Jeśli zaś chodzi o drugą część uwagi, to w naszej opinii uczeń realizujący zakres podstawowy przedmiotu wiedza o społeczeństwie nie powinien być zobligowany do tworzenia statutu stowarzyszenia zwykłego, a powinien raczej poświęcić czas na tworzenie dokumentów, których poznanie i nauka tworzenia okaże się o wiele bardziej przydatna w dorosłym życiu. Jest to np. wniosek o udostępnienie informacji publicznej, o którym mowa jest w dalszej części naszego stanowiska.

30. W rozdziale II w punkcie 8 proponujemy dodanie słów „opisuje mechanizmy przeciwdziałania korupcji”:

8) rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego i wykazuje ich negatywny wpływ na życie publiczne; przedstawia mechanizmy korupcji i analizuje – z wykorzystaniem materiałów medialnych – jej udowodniony przykład; opisuje mechanizmy przeciwdziałania korupcji;

UZASADNIENIE: Poziom korupcji w Polsce systematycznie spada. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy są efektywne mechanizmy przeciwdziałania korupcji, w tym w szczególności działalność Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Proponujemy rozszerzenie treści nauczania w tym punkcie właśnie o te mechanizmy.

31. W rozdziale III proponujemy wykreślenie punktu 9.

UZASADNIENIE: Proponowany punkt nie obliguje ucznia do zdobycia dodatkowej wiedzy. W naszej opinii zbyt uogólnienie treści może doprowadzić do lekceważącego podejścia zarówno ucznia, jak i nauczyciela do realizacji tego zapisu. Pomysł i intencja rozpowszechniania informacji dot. działań organów samorządu terytorialnego są dobre, jednakże zaproponowane narzędzia są, w naszej opinii, nietrafione.

32. W rozdziale III proponujemy przeniesienie punktu 10 do rozdziału V – Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianę jego treści i nadanie mu następującego brzmienia:

10) wyróżnia źródła prawa – przedstawia hierarchię aktów prawnych z uwzględnieniem szczególnej mocy konstytucji; przedstawia procedurę ustawodawczą;

UZASADNIENIE: Przeniesienie punktu do innego rozdziału ma charakter jedynie korekcyjny-zagadnienie dot. źródeł prawa dotyczy właśnie rozdziału V. Ponadto uważamy, że uczeń nie tylko powinien umieć wymienić źródła prawa, ale również znać zachodzące między nimi relacje, w tym właśnie hierarchiczność.

33. W rozdziale V w punkcie 3 proponujemy przeniesienie słów „przedstawicielstwo a pełnomocnictwo” z rozdziału XI punkt 8 zakresu rozszerzonego:

3) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego i prawa zobowiązaniowego (osoba fizyczna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, zobowiązanie, przedstawicielstwo a pełnomocnictwo);

UZASADNIENIE: Wiedza o instytucji pełnomocnictwa może być przydatna każdemu człowiekowi, chociażby w sytuacji upoważnieni innej osoby do załatwienia w jej imieniu jakiejś sprawy w urzędzie. Dlatego uważamy, że to zagadnienie jest bardziej właściwe zakresowi podstawowemu aniżeli rozszerzonemu.

34. W rozdziale V proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

12) zna pojęcie i charakter informacji publicznej, przygotowuje wniosek o udzielenie informacji publicznej.

UZASADNIENIE: W naszej ocenie jawność i przejrzystość instytucji publicznych to bardzo ważna wartość w społeczeństwie obywatelskim. Dlatego też świadomość prawa dostępu do informacji publicznej powinna być kształtowana już w szkole. Wniosek o udostępnienie informacji publicznej jest mało skomplikowanym dokumentem, dlatego też jego przygotowanie nie powinno stanowić problemu dla ucznia szkoły ponadpodstawowej. Jeśli zależy nam na budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, to obywatele muszą być świadomi w jaki sposób zwrócić się do instytucji publicznej w celu uzyskania potrzebnych im informacji.

35. W rozdziale VI proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

5) przedstawia zjawisko emigracji zarobkowej.

UZASADNIENIE: W ostatnich latach niemal dwa i pół miliona Polaków przebywało za granicą. Szacuje się, że powodem ponad 70% tych wyjazdów jest praca, a więc jest to emigracja zarobkowa. W naszej ocenie należy przedstawić to zagadnienie z uwzględnieniem wpływu polskiej akcesji do Unii Europejskiej, a co za tym idzie otwarcia granic i rynku pracy w krajach wspólnoty.

36. W rozdziale VII w punkcie 8 proponujemy dodanie słów „zna nazwiska Polaków, którzy piastowali najwyższe stanowiska w administracji unijnej”:

8) wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; lokalizuje jej państwa członkowskie; przedstawia podstawowe obszary i zasady działania Unii Europejskiej; zna nazwiska Polaków, którzy piastowali najwyższe stanowiska w administracji unijnej;

UZASADNIENIE: W naszej ocenie uczeń powinien umieć analizować nie tylko instytucjonalną kwestię przynależności Polski do Unii Europejskiej, ale również znać i analizować bezpośredni wpływ Polaków na jej funkcjonowanie. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez przyswojenie informacji dot. osób piastujących najwyższe stanowiska w unijnej administracji.

37. W rozdziale VII w punkcie 10 proponujemy dodanie słów „opisuje obywatelstwo unijne i cztery swobody wspólnego rynku Unii Europejskiej (swobodny przepływ towarów, swobodny przepływ usług, swobodny przepływ kapitału, swobodny przepływ osób)”:

10) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej; rozważa kwestię korzyści i kosztów członkostwa Polski w Unii Europejskiej; opisuje obywatelstwo unijne i cztery swobody wspólnego rynku Unii Europejskiej (swobodny przepływ towarów, swobodny przepływ usług, swobodny przepływ kapitału, swobodny przepływ osób);

UZASADNIENIE: Nie każdy wie, że z polskim obywatelstwem wiąże się obywatelstwo unijne mające charakter akcesoryjny względem obywatelstwa państwa członkowskiego. Z obywatelstwem tym, na mocy traktatów, wiąże się szereg przywilejów, dlatego też warto, aby treści te zostały poruszone podczas omawiania tematu Unii Europejskiej. Jednocześnie omawiając ten temat nie należy w naszej ocenie zapominać o czterech swobodach wspólnego rynku. Wiedza o nich jest bardzo istotna, jeśli nie niezbędna w sytuacji, w której obligujemy uczniów do „rozważenia kwestii korzyści i kosztów członkostwa Polski w Unii Europejskiej”.

38. W rozdziale VII proponujemy dodanie nowego punktu następującego po punkcie 10 o następującej treści:

11) opisuje genezę i proces negocjacji dotyczących Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, wyjaśnia przyczyny i wymienia skutki fiaska tego przedsięwzięcia.

UZASADNIENIE: Obecnie wiedza na ten temat jest uzyskiwana przez osoby indywidualnie zagłębiające się w proces kształtowania się Unii Europejskiej lub przygotowujące się do olimpiady przedmiotowej. Zagadnienie to, mimo fiaska, miało znaczący wpływ na dalsze kształtowanie się Unii Europejskiej, dlatego uważamy, że uczniowie powinni być jego świadomi.

39. W rozdziale VII w punkcie 11 proponujemy dodanie słów „ze szczególnym uwzględnieniem treści art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego”:

11) przedstawia genezę, cele i najważniejsze organy Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem treści art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego; ocenia wpływ tej organizacji na utrzymanie pokoju międzynarodowego i pozycję Stanów Zjednoczonych w świecie.

UZASADNIENIE: Najważniejszym aspektem funkcjonowania NATO jest właśnie art. 5, dlatego też uważamy, że powinien zostać wymieniony w podstawie programowej.

40. W rozdziale VII proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

13) wie czym są i zna podstawowe informacje o grupach G7, G8 i G20.

UZASADNIENIE: W naszej ocenie umieszczenie informacji o tych grupach wyłącznie w zakresie rozszerzonym pozbawi uczniów realizujących zakres podstawowy materiału istotnej wiedzy. Zgadza się, że szczegółowe wiadomości na temat tych instytucji są właściwe zakresowi rozszerzonemu, jednakże zupełna nieznanomość tych pojęć przez uczniów realizujących zakres podstawowy materiału jest w naszej ocenie wysoce niewskazana. Dlatego też proponujemy kompromisowe rozwiązanie w postaci umieszczenia w zakresie podstawowym jedynie podstawowych informacji odnośnie tych grup państw.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

41. W rozdziale I w punkcie 1 proponujemy dodanie słów „i ról grupowych, przeprowadza badanie własnej roli grupowej za pomocą testu”:

1) charakteryzuje klasyczne koncepcje osobowości i ról grupowych, przeprowadza badanie własnej roli grupowej za pomocą testu;

UZASADNIENIE: Analiza ról grupowych może być bardzo pomocna w zrozumieniu relacji zachodzących w ludzkich zbiorowych, w tym np. w klasie. Uczniowie dzięki takiej analizie będą lepiej poznać samych siebie oraz swoich rówieśników. W przyszłości będą oni mogli również wykorzystać zdobytą wiedzę w celu odpowiedniego dobierania członków grup do realizacji wspólnych projektów – zarówno tych szkolnych jak i pozaszkolnych.

42. W rozdziale I w punkcie 4 proponujemy dodanie słów „zna ich genezę”:

4) wyjaśnia na przykładach, czym są normy społeczne i do jakich skutków prowadzi ich łamanie; zna ich genezę; wyjaśnia mechanizm kontroli społecznej;

UZASADNIENIE: Normy społeczne, tak samo jak cały system aksjologiczny, na przestrzeni lat ulegały ewolucji. Ewolucja ta wynikała ze specyfiki regionu i funkcjonujących tam obyczajów, religii czy prawa; dlatego zasadne jest nauczanie o genezach norm w celu ich pełnego zrozumienia.

43. W rozdziale II w punkcie 7 proponujemy zamianę słów „innym społeczeństwie” na „innych społeczeństwach”

7) charakteryzuje religię jako zjawisko społeczne; analizuje religijność we współczesnym społeczeństwie polskim i porównuje ją z religijnością w innych społeczeństwach;

UZASADNIENIE: Ograniczanie porównywania zjawiska religijności tylko do jednego innego społeczeństwa to w naszej ocenie niepotrzebne ograniczenie możliwości zgłębiania tego tematu. Inaczej bowiem wygląda religijność w Niemczech, Hiszpanii czy Irlandii. Możliwość spojrzenia na sprawę z różnych perspektyw wydaje nam się cenna, dlatego też przedstawiamy niniejszą uwagę.

44. W rozdziale II proponujemy wykreślenie punktu 8.

UZASADNIENIE: Uważamy treści te za zbyt rozszerzone, czas przeznaczony na ten punkt można poświęcić na inne zagadnienia.

45. W rozdziale IV w punkcie 2 proponujemy dodanie słów „i etnicznych” oraz „i rasizmu” jak również zmianę słów „temu zjawisku” na „tym zjawiskom”:

2) przedstawia – z wykorzystaniem badań opinii publicznej – postawy społeczeństwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz wobec innych narodów (także imigrantów); rozpoznaje przejawy ksenofobii i rasizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom;

UZASADNIENIE: W naszej ocenie nie należy pomijać mniejszości etnicznych przy ocenie postaw społeczeństwa polskiego. Ponadto zasadne przy obranym zagadnieniu jest omawianie nie tylko ksenofobii, ale również innych form wrogości, które mają wpływ na funkcjonowanie społeczeństwa takich jak właśnie rasizm.

46. W rozdziale IV w punkcie 6 proponujemy dodanie słów „Polsce i w”:

6) analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce i w wybranym państwie;

UZASADNIENIE: Uważamy, że stan przestrzegania praw mniejszości powinien być analizowany przede wszystkim w rodzimym kraju. Na ten temat powstało wiele badań, a co więcej Polskę obowiązują przyjęte umowy międzynarodowe w tym zakresie, dlatego zasadna jest krytyczna analiza ich przestrzegania na własnym przykładzie.

47. W rozdziale V w punkcie 4 proponujemy dodanie słów „omawia kwestie utraty obywatelstwa i posiadania wielu obywatelstw; wyjaśnia pojęcie bezpieczeństwa”:

4) przedstawia zasady nabywania obywatelstwa oraz procedury jego uzyskiwania w Rzeczypospolitej Polskiej; omawia kwestie utraty obywatelstwa i posiadania wielu obywatelstw; wyjaśnia pojęcie bezpieczeństwa;

UZASADNIENIE: Jeśli uczniowie poznają treści związane z nabywaniem i uzyskiwaniem obywatelstwa to wskazane jest, aby rozszerzyć ten temat o utratę obywatelstwa oraz przede wszystkim posiadanie wielu obywatelstw. Ta druga kwestia jest szczególnie istotna

w kontekście repatriantów czy przedstawicieli Polonii, którzy urodzili się już poza granicami, ale zachowali polskie obywatelstwo przy jednoczesnym posiadaniu obywatelstwa państwa, w którym przyszli na świat. Również kwestia bezpieczeństwa wydaje się ważna i wymagająca omówienia, warto zwrócić uwagę na prawa jakie tym osobom przysługują oraz obowiązki państw, w których oni przebywają.

48. W rozdziale V w punkcie 12 proponujemy dodanie słów „i demagogii” oraz zamianę słowa „jego” na „ich”

12) analizuje zjawisko populizmu i demagogii obecne we współczesnej polityce i ich konsekwencje;

UZASADNIENIE: Przy omawianiu tematu populizmu warto pochylić się również nad jednym z jego narzędzi jaką jest demagogia. Pojęcie to bardzo często występuje w polskiej debacie publicznej i uczeń, szczególnie ten realizujący zakres rozszerzony materiału, powinien być świadomy jego znaczenia. Dalsza część uwagi ma charakter redakcyjny.

49. W rozdziale VI w punkcie 5 proponujemy dodanie słów „i zna procedurę ich rejestracji”:

5) przygotowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia lub fundacji; i zna procedurę ich rejestracji;

UZASADNIENIE: Jeśli obligujemy uczniów do przygotowania projektu statutu stowarzyszenia lub fundacji, to powinniśmy przedstawić im również dalsze kroki, jakie związane są z tworzeniem tych instytucji. Dlatego też proponujemy, aby podejść do tematu kompleksowo i omówić również procedurę związaną z rejestracją tych organizacji, która docelowo doprowadzić do wpisania ich do Krajowego Rejestru Sądowego.

50. W rozdziale VI w punkcie 8 proponujemy dodanie słów „i poziom zaufania” oraz zamianę słowa „politycznych” na „publicznych”:

8) analizuje – z wykorzystaniem badań opinii publicznej – postawy społeczeństwa polskiego i poziom zaufania wobec instytucji publicznych i polityków;

UZASADNIENIE: Zmiana pojęć z instytucji „politycznych” na „publicznych” rozszerza zakres analizowanych instytucji. Ponadto, oprócz postaw, proponujemy również analizowanie poziomu zaufania społeczeństwa, który jest częstym przedmiotem badań opinii publicznej.

51. W rozdziale VI w punkcie 13 proponujemy dodanie słów „(jako czwartej władzy)”:

13) charakteryzuje rolę współczesnych mediów (jako czwartej władzy) w debacie publicznej; analizuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat;

UZASADNIENIE: Media odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu opinii publicznej. Na tej kanwie powstało powszechnie znane i stosowane pojęcie „czwartej władzy”, dlatego uważamy za stosowne nauczanie o takiej roli mediów, przy jednoczesnym zwracaniu uwagi na towarzyszące temu zagrożenia.

52. W rozdziale VII w punkcie 7 proponujemy dodanie do listy państw USA:

7) analizuje systemy partyjne wybranych państw demokratycznych (Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch i USA);

UZASADNIENIE: W Stanach Zjednoczonych istnieje najsilniej rozwinięta demokracja i społeczeństwo obywatelskie. Jednocześnie ich system partyjny jest bardzo wyjątkowy w skali świata, dlatego też wnosimy o umieszczenie tego państwa w podstawie programowej.

53. W rozdziale VII proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

13) przedstawia zjawisko obietnic wyborczych i dokonuje krytycznej analizy ich spełnienia na przykładzie wybranej partii politycznej w Polsce.

UZASADNIENIE: Różne ugrupowania polityczne w różny sposób pochodzą do kwestii obietnic wyborczych. Zagadnienie to wydaje się nam bardzo ciekawe i stwarzające szansę na sprawdzenie w praktyce informacji zdobytych w trakcie lekcji (np. w rozdziale V punkcie 12 dot. populizmu) poprzez dokonanie krytycznej analizy spełniania wyborczych obietnic. Jest to również szansa na przeprowadzenie na ten temat w klasie merytorycznej dyskusji.

54. W rozdziale VIII w punkcie 8 proponujemy wykreślenie słowa „parlamentarnego”:

13) rozróżnia formy immunitetu ~~parlamentarnego~~ (formalny, materialny); analizuje wady i zalety tych instytucji;

UZASADNIENIE: Zwracamy uwagę, że immunitet przysługuje nie tylko parlamentarzystom, ale również sędziom czy prokuratorom. Nasza propozycja rozszerza zagadnienie na całą instytucję immunitetu.

55. W rozdziale VIII w punkcie 9 proponujemy dodanie słów „lub interpelację”:

9) pisze, na podstawie własnej obserwacji, notatkę prasową o przebiegu wybranych obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej lub Senatu Rzeczypospolitej Polskiej; przygotowuje wystąpienie lub interpelację w związku ze sprawą, której dotyczyły obrady;

UZASADNIENIE: W momencie poznawania zasad funkcjonowania polskiego parlamentu proponujemy zwrócenie uwagi na instytucję interpelacji. Dobrym sposobem na przyswojenie tej wiedzy będzie praktyka, a więc samodzielnie przygotowanie takiego dokumentu.

56. W rozdziale VIII w punkcie 21 proponujemy zmianę nazwy państwa „Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna” na „Korea Północna”:

21) przedstawia niezachodni reżim niedemokratyczny (np. funkcjonujący w Arabii Saudyjskiej, Białorusi, Chinach, Korei Północnej, Turkmenistanie);

UZASADNIENIE: Powyższą propozycją pragniemy ujednoczyć nazewnictwo państw w podstawie programowej. W przeciwnym wypadku np. zamiast określenia „Chiny” powinno się raczej użyć określenia „Chińska Republika Ludowa”.

57. W rozdziale IX w punkcie 1 proponujemy dodanie słów „wyjaśnia pojęcie tzw. „reguły wydatkowej” i opisuje jej działanie w Polsce”:

1) wyjaśnia pojęcie „finansów publicznych”; przedstawia modele polityki gospodarczej państwa; wyjaśnia pojęcie i przedstawia rodzaje polityk publicznych; wyjaśnia pojęcie tzw. „reguły wydatkowej” i opisuje jej działanie w Polsce”;

UZASADNIENIE: Pojęcie „finansów publicznych” jest nieustannie obecne w dyskursie publicznym. Uważamy, że poznając je, młodzi ludzie powinni zapoznać się również z funkcjonującymi w państwie mechanizmami zabezpieczającymi przed nadmiernym wzrostem szkodliwego zadłużenia oraz zasadami prowadzenia odpowiedzialnej polityki fiskalnej. Taka ogólna wiedza makroekonomiczna ma też przełożenie na codzienne życie młodych ludzi – warto, by w procesie edukacji zrozumieli oni czym jest dług i jakie negatywne skutki może on nieść – zarówno dla nich osobiście jak i w stosunku do całego państwa.

58. W rozdziale XI w punkcie 2 proponujemy dodanie słów „wyjaśnia pojęcie luki prawnej i rozróżnia ich rodzaje”:

2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym; wyjaśnia pojęcie luki prawnej i rozróżnia ich rodzaje; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne; pisane, niepisane);

UZASADNIENIE: Jeśli mowa jest o spójności i zupełności w systemie prawnym, to nie sposób nie wspomnieć o lukach prawnych. Dzięki wymienieniu tego zagadnienia w podstawie programowej zachowamy pewność, że zagadnienie to zostanie poruszone podczas realizacji materiału. W naszej ocenie znajomość rodzajów luk prawnych pomoże w uświadomieniu uczniom, że nieuregulowanie niektórych kwestii nie zawsze musi wynikać z niedoskonałości ustawodawcy, a może być jego świadomym działaniem – np. luka aksjologiczna, która jest luką pozorną.

59. W rozdziale XI proponujemy wykreślenie punktu 11.

UZASADNIENIE: W naszej opinii powyższy punkt znacząco wykracza poza wiedzę, którą powinien osiągnąć uczeń przystępujący do matury. Zagadnienie punktu 11 właściwe są raczej dla szkoły wyższej.

60. W rozdziale XIII proponujemy przeniesienie punktu 19 z zakresu rozszerzonego do zakresu podstawowego.

UZASADNIENIE: W ostatnim czasie zauważalny jest wyraźny wzrost poziomu aktywności współpracy Polski z państwami regionu, w tym w szczególności w ramach Grupy Wyszehradzkiej. W związku z tym w naszej ocenie zagadnienia punktu 19 powinny zostać przedstawione wszystkim uczniom, dlatego też postulujemy przeniesienie ich do zakresu podstawowego.

61. W rozdziale XXVI w punkcie 6 proponujemy dodanie słów „wyjaśnia pojęcie i działanie systemu bolońskiego; opisuje aktualne programy wymian studenckich i wymienia możliwości, jakie one stwarzają”:

6) przedstawia warunki podejmowania nauki w Unii Europejskiej oraz znajduje informacje na ten temat odnoszące się do wybranego państwa; wyjaśnia pojęcie i działanie systemu bolońskiego; opisuje aktualne programy wymian studenckich i wymienia możliwości, jakie one stwarzają.

UZASADNIENIE: Przyjęcie przez Polskę systemu bolońskiego pozwoliło polskim studentom na podejmowanie lub kontynuowanie nauki na zagranicznych uczelniach. Przynależność do Unii Europejskiej umożliwiła też korzystanie z programów wymian studenckich, w tym przede wszystkim programu Erasmus+. Sądzymy, że przekazanie informacji uczniom o stojących przed nimi szansami już na etapie nauki w szkole średniej jest jak najbardziej zasadne.

4. Geografia

Geografia jest bardzo ważnym przedmiotem dla każdego ucznia w XXI w. Jest połączeniem nauk humanistycznych i przyrodniczych. Dzięki niej uczniowie uczą się holistycznie postrzegać otaczający świat, szanując zarówno środowisko geograficzne, jak i dorobek innych kultur. Analizowanie procesów przyrodniczych i społecznych, pozwala rozumieć i interpretować zasady funkcjonowania środowiska oraz badać współzależności w układzie człowiek–środowisko w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.

Projekt oceniamy pozytywnie. Nałożenie nacisku na zdobywanie i doskonalenie praktycznych umiejętności poprzez zajęcia terenowe jest niewątpliwym atutem projektowanej podstawy programowej. Zgodnie ze słowami Orłowicza: „żadna książka nie da tego, co ujrzenie osobliwości czy krajobrazu własnymi oczyma”, zajęcia w terenie pozwalają uzyskać informacje pierwotne, autopsyjne, nieskażone procesem cudzej weryfikacji, wyzwalają głód wiedzy i angażują uczniów w aktywne działanie.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

62. W rozdziale XIII w punkcie 3 proponujemy dodanie słowa „Sudetów”:

3) przedstawia specyficzne cechy środowiska przyrodniczego Gór Świętokrzyskich, Sudetów i Bieszczad oraz identyfikuje przyczyny istniejących różnic;

UZASADNIENIE: Uczeń powinien poznać wyjątkowość Sudetów. Góry te charakteryzuje bardzo złożona i różnorodna budowa geologiczna. Składają się na nie formacje skalne od prekambriu po czwartorzęd. Cechują się wielką różnorodnością różnowiekowych skał, od metamorficznych, przez skały osadowe i intruzje skał krystalicznych, po piaskowce płytowe i trzeciorzędowe bazalty. Zapoznanie się z obrazem tych gór jest również istotne dlatego, że w ich obrębie znajdują dwa parki narodowe – Karkonoski Park Narodowy oraz Park Narodowy Gór Stołowych.

5. Podstawy przedsiębiorczości

Szkolnictwo od zawsze stało przed zadaniem arcytrudnym – przygotować swoich wychowanków do życia w przyszłości, w świecie którego kształtu nikt nie może przewidzieć. Wobec stale zmieniającego się otoczenia makroekonomicznego i sytuacji na rynku pracy, jest to wyzwanie szczególnie w procesie nauczania podstaw przedsiębiorczości.

Ekonomia to nauka trudna, więc naturalnym wydaje się, że będzie ona interesująca tylko dla wąskiej grupy odbiorców. Każdy z nas jednak – czy tego chce, czy nie – codziennie funkcjonuje w warunkach gospodarki rynkowej i jest częścią procesów mikro- i makroekonomicznych. Świadomość tego faktu jest warunkiem koniecznym podejmowania przez młodych ludzi właściwych decyzji dotyczących nie tylko ich własnej przyszłości, ale również codziennych, prostych spraw – związanych choćby z dokonywaniem zakupów. Należy zapewnić, by w momencie rozpoczynania dorosłego życia uczniowie wyposażeni byli w podstawową wiedzę ekonomiczną. I taką rolę naszym zdaniem winien spełniać przedmiot podstawy przedsiębiorczości.

Mając na uwadze te założenia, pozytywnie opiniujemy podstawę programową do przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości. Za szczególnie istotny uważamy praktyczny wymiar realizacji tego przedmiotu. Cieszy nas obecność dużej liczby zadań, których wykonanie zmusza ucznia do zapoznania się z odpowiednimi dokumentami, przykładami i istniejącymi na rynku rozwiązaniami. Realizacja tej części programu odbywa się bez szkody dla części teoretycznej, która wielowymiarowo porusza zagadnienia z zakresu ekonomii, rynku pracy czy finansów. Takie połączenie sprawia, że w trakcie lekcji podstaw przedsiębiorczości młodzi ludzie zostaną właściwie wprowadzeni w skomplikowany świat ekonomii.

Przygotowaliśmy także szereg propozycji zmian, które wraz z uzasadnieniami prezentujemy poniżej:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

63. W rozdziale I w punkcie 9 proponujemy dodanie słów „wyjaśnia pojęcie tzw. „reguły wydatkowej” i opisuje jej działanie w Polsce”:

9) wyróżnia podstawowe źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie gospodarki; wyjaśnia pojęcie tzw. „reguły wydatkowej” i opisuje jej działanie w Polsce;

UZASADNIENIE: Pojęcia „deficyt budżetowy” oraz „dług publiczny” są nieustannie obecne w dyskursie publicznym. Uważamy, że poznając je, młodzi ludzie powinni zapoznać się również z funkcjonującymi w państwie mechanizmami zabezpieczającymi przed nadmiernym wzrostem szkodliwego zadłużenia oraz zasadami prowadzenia odpowiedzialnej polityki fiskalnej. Taka ogólna wiedza makroekonomiczna ma też przełożenie na codzienne życie młodych ludzi – warto, by w procesie edukacji zrozumieli oni czym jest dług i jakie negatywne skutki może on nieść – zarówno dla nich osobiście jak i w stosunku do całego państwa.

64. W rozdziale II w punkcie 9 proponujemy dodanie słów „a także zasady przekazywania 1% podatku organizacjom pożytku publicznego (OPP); wypełnia formularz PIT-37”:

9) wyjaśnia zasady składania rocznej deklaracji i obliczania podatku dochodowego od osób fizycznych a także zasady przekazywania 1% podatku organizacjom pożytku publicznego (OPP); wypełnia formularz PIT-37:

UZASADNIENIE: Według badań CBOS w 2015 roku ponad 60% Polaków skorzystało z możliwości wsparcia wybranej organizacji pożytku publicznego poprzez przekazanie swojego 1% podatku. I chociaż od wielu lat ta wartość rośnie, uważamy, że wspieranie świadomości istnienia tej możliwości wśród młodego pokolenia jest nie tylko ważne, ale wręcz konieczne. Dodanie takiego zdania wpisuje się w również w promowanie idei wolontariatu i może być w trakcie lekcji przyczynkiem do dyskusji o kluczowej roli organizacji pozarządowych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego.

65. W rozdziale III w punkcie 7 proponujemy dodanie słów „z wykorzystaniem innowacyjnych środków selekcyjno-diagnostycznych (np. assesment center)”:

7) przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych z wykorzystaniem innowacyjnych środków selekcyjno-diagnostycznych (np. assesment center), eksponując swoje zalety oraz dostrzega podstawowe błędy popełniane podczas rozmowy;

UZASADNIENIE: Podstawa programowa musi reagować na szybko zmieniającą się rzeczywistość. Obecnie występujące trendy w rekrutacji to już nie tylko testy wiedzy i standardowe rozmowy kwalifikacyjne, ale również sprawdziany predyspozycji do pracy w grupie. Gwarancją pomyślnego uczestnictwa w takim procesie jest posiadanie odpowiedniego doświadczenia – uważamy, że szkoła jest właściwym miejscem, by dać młodemu człowiekowi pierwszą możliwość uczestnictwa w tego typu ćwiczeniu.

66. W rozdziale IV w punkcie 7 proponujemy dodanie słów „wypełnia wniosek o wpis do centralnej ewidencji i informacji o działalności gospodarczej (CEIDG)”:

7) przedstawia procedury związane z rejestracją indywidualnej działalności gospodarczej i jej likwidacją; wypełnia wniosek o wpis do centralnej ewidencji i informacji o działalności gospodarczej (CEIDG);

UZASADNIENIE: Uważamy, że najskuteczniejszą metodą nauki jest praktyka. Dlatego też warto, by młodzi ludzie poznali proces rejestracji indywidualnej działalności gospodarczej od strony teoretycznej, ale również otrzymali w swoje ręce właściwy wniosek i spróbowali się z nim zmierzyć. Zadanie to będzie wartościowe nie tyle ze względu na swój stopień skomplikowania, co przełamywanie barier mentalnych i naturalnego strachu przed tym, co nieznanne. Gdy młodzi zobaczą, że procedury rejestracji własnej firmy wcale nie są tak skomplikowane, prawdopodobnie szybciej i chętniej zdecydują się na podjęcie próby prowadzenia własnego biznesu.

67. W rozdziale IV w punkcie 18 proponujemy dodanie słów „objaśnia, czym jest tajemnica przedsiębiorstwa i wie co grozi za jej złamanie”:

18) rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie, w tym przejawy korupcji w życiu gospodarczym oraz rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw; objaśnia, czym jest tajemnica przedsiębiorstwa i wie co grozi za jej złamanie;

UZASADNIENIE: Pierwsze kroki na rynku pracy z reguły oznaczają także konieczność zmierzenia się z szeregiem innych wyzwań, obcych dla młodego człowieka. Jednym z nich jest obcowanie z informacjami poufnymi i konieczność dochowania tajemnicy przedsiębiorstwa. Jest to kwestia rzadko poruszana, o której młodzi ludzie często nie mają pojęcia; szczególnie nie wiedzą, że za złamanie tego typu tajemnicy grozi odpowiedzialność karna, włącznie z karą pozbawienia wolności – warto więc edukować młodych ludzi w tym zakresie.

68. W rozdziale IV proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

24) objaśnia, czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR).

UZASADNIENIE: Nowoczesne przedsiębiorstwa poświęcają dużo uwagi przedsięwzięciom podejmowanym w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu. W ostatnich latach pojęcie to zaczęło pojawiać się w przestrzeni medialnej i warto, by młodzi ludzie rozumieli stojącą za nim ideę i społeczno-gospodarcze skutki przedsięwzięć tego rodzaju.

6. Biologia

Całość proponowanego brzmienia podstawy programowej z Biologii oceniamy pozytywnie. Jest to bowiem przedmiot, który nie tylko uczy o ludzkim ciele i jego budowie, środowisku otaczającym człowieka, ale również o szacunku do każdego z wymienionych czynników. Obszerność oraz dokładność nowej podstawy programowej niezmiernie nas cieszy. Wnikliwość w budowę ludzkiego organizmu z całą pewnością jest satysfakcjonująca i pomoże każdemu uczniowi w dalszych etapach życia. Mamy jednak poczucie, iż zwłaszcza w zakresie podstawowym zostały pominięte pewne kwestie, które wydają się nader istotne. Mamy tu na myśli szczególnie kwestie związane ze zdrowiem. Dlatego właśnie zaproponowane uwagi mają na celu przekazanie uczniom wiedzy, która może zapobiec bagatelizowaniu pewnych symptomów chorobowych, które mogą zaważyć na zdrowiu człowieka. Wierzymy, że właściwe nauczanie biologii zapewni nie tylko znajomość teorii, która przede wszystkim potrzebna będzie studentom np. medycyny, lecz również da szansę na nauczenie młodego człowieka pewnych ważnych dla niego zachowań.

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

69. W rozdziale I proponujemy dodanie nowego ustępu o następującej treści:

3. Reakcje zachodzące w przyrodzie. Uczeń:

- 1) Opisuje reakcje, które zachodzą w trakcie oddychania beztlenowego i tlenowego
- 2) Opisuje proces fotosyntezy i wyjaśnia jego znaczenie w przyrodzie
- 3) Wymienia inne istotne reakcje wskazane przez nauczyciela (fermentacja mlekowa, fermentacja octowa, czy fermentacja masłowa)

UZASADNIENIE: Jeżeli mamy zamiar mówić o chemicznym aspekcie biologii nie wolno pominąć tego co najistotniejsze, czyli reakcji chemicznych. Punkt ten zawiera najważniejsze procesy zachodzące w przyrodzie, które przydadzą się w późniejszych etapach nauki zarówno biologii, jak i chemii. Nie są one na tyle złożone, aby uczeń nie mógł ich zapamiętać w początkowej fazie nauczania.

70. W rozdziale II w punkcie 1 proponujemy dodanie słów „i prokariotycznej” oraz „potrafi podzielić je na: zwierzęce, roślinne, grzybowe oraz bakteryjne”:

- 1) rozpoznaje elementy budowy komórki eukariotycznej i prokariotycznej na preparacie mikroskopowym, na mikrofotografii, rysunku lub na schemacie; potrafi podzielić je na: zwierzęce, roślinne, grzybowe oraz bakteryjne;

UZASADNIENIE: Sądzymy, że nawet uczeń realizujący zakres podstawowy z przedmiotu biologia powinien rozróżniać rodzaje komórek, przynajmniej na schematach. Nie jest to skomplikowana wiedza, zwłaszcza bez wymogu znajomości funkcji poszczególnych organelli w danym typie komórki.

71. W rozdziale V w ustępie 3 proponujemy dodanie nowego punktu następującego po punkcie 2 o następującej treści:

- 3) zna różnice między szczepionką a surowicą; podaje przykłady sytuacji, w których się je stosuje;

UZASADNIENIE: Sądzymy, że podstawowa wiedza o surowicach powinna znaleźć się w zakresie podstawowym podstawy programowej z przedmiotu biologia. Są to bowiem preparaty, które mogą uratować życie, co jest szczególnie istotne wobec zwiększającej się mobilności ludzi, którzy coraz częściej obierają za kierunek wyjazdu kraje egzotyczne, gdzie występują jadowite i potencjalnie niebezpieczne zwierzęta.

72. W rozdziale V w ustępie 5 w punkcie 4 proponujemy dodanie słów „wymienia jego podstawowe składniki; tłumaczy, co może oznaczać krew występująca w moczu”:

- 4) przedstawia proces tworzenia się moczu; wymienia jego podstawowe składniki; tłumaczy, co może oznaczać krew występująca w moczu oraz wyjaśnia znaczenie regulacji hormonalnej w tym procesie;

UZASADNIENIE: Młody człowiek powinien zdawać sobie sprawę, iż występowanie krwi w moczu, nie jest sytuacją, którą można bagatelizować. Powinien wiedzieć, że jest to objaw źle pracujących nerek. Jeżeli zaś chodzi o składniki moczu, uczeń powinien wiedzieć, co wchodzi w skład substancji wydalanych z organizmu oraz dlaczego to takie ważne, aby je usuwać (toksyczność m.in. mocznika).

73. W rozdziale VI proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

7) wymienia cechy kodu genetycznego;

UZASADNIENIE: Poznanie podstawowych cech kodu genetycznego uprości uczniowi zrozumienie jego budowy jak również transkrypcji i translacji, o których mówi się przy następnym zagadnieniu. W naszym odczuciu przyswojenie siedmiu cech (trójkowy, jednoznaczny, zdegenerowany, niezachodzący, współliniowy, bezprzecinkowy, uniwersalny) nie powinno stanowić dla uczniów większego problemu, a może to pomóc zrozumieć kwestie trudniejsze z działu genetyka.

74. W rozdziale VII w ustępie 2 proponujemy wykreślenie słów w nawiasie w punkcie 8 oraz dodanie kolejnego punktu, następującego po punkcie 8 o następującej treści:

8) określa, na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu, podłoże genetyczne chorób człowieka (~~mukowiscydoza, fenylketonuria, anemia sierpowata, albinizm, płasawica Huntingtona, hemofilia, daltonizm, dystrofia mięśniowa Duchenne'a, krzywica oporna na witaminę D3; zespół Klinefeltera, zespół Turnera, zespół Downa~~);

9) wymienia choroby wynikające z mutacji genowej (mukowiscydoza, anemia sierpowata, fenylketonuria, albinizm, płasawica Huntingtona, hemofilia, daltonizm) oraz z mutacji chromosomalnej (zespół Downa, zespół Edwardsa, zespół Patau, zespół Turnera, zespół Klinefeltera); zna podstawowe objawy tych chorób;

UZASADNIENIE: Nieznajomość informacji o wymienionych chorobach powoduje, że może dochodzić do stygmatyzacji osób nimi dotkniętych. Sądzymy, że zwiększenie świadomości młodzieży pozwoli w jakiejś części na zapobieżenie temu zjawisku. Nauka o podstawowych cechach osób dotkniętych mutacjami nie powinna stanowić dla uczniów trudności, a z pewnością pomoże ona w dostrzeżeniu różnic pomiędzy omawianymi przypadkami oraz budowaniu postaw pełnych szacunku i empatii wobec osób chorych.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

75. W rozdziale XIV w ustępie 2 proponujemy wykreślenie słów w nawiasie w punkcie 8 oraz dodanie kolejnego punktu, następującego po punkcie 8 o następującej treści:

8) określa na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu podłoże genetyczne chorób człowieka (~~mukowiscydoza, alkaptonuria, fenyloketonuria, anemia sierpowata, albinizm, galaktozemia, płasawica Huntingtona, hemofilia, daltonizm, dystrofia mięśniowa Duchenne'a, krzywica oporna na witaminę D3; zespół cri-du-chat i przewlekła białaczka szpikowa, zespół Klinefeltera, zespół Turnera, zespół Downa, neuropatia nerwu wzrokowego Lebera~~);

9) wymienia choroby wynikające z mutacji genowej (mukowiscydoza, anemia sierpowata, fenyloketonuria, albinizm, płasawica Huntingtona, hemofilia, daltonizm) oraz z mutacji chromosomalnej (zespół Downa, zespół Edwardsa, zespół Patau, zespół Turnera, zespół Klinefeltera), zna podstawowe objawy tych chorób;

UZASADNIENIE: Uwaga i uzasadnienie są analogiczne do poprzedniej uwagi. Przy zakresie rozszerzonym warto jednak pamiętać, że część osób decydujących się na poszerzenie wiedzy biologicznej, będzie w przyszłości studiować medycynę. W ich przyszłych zawodach nie będzie się liczyć wyłącznie to, jak dochodzi do zmutowania materiału genetycznego, lecz również jakie w takiej sytuacji występują objawy.

7. Edukacja dla bezpieczeństwa

Przedmiot ten często traktowany jest przez uczniów jako zbędny dodatek. Ufamy, że dobrze przygotowana podstawa programowa pozwoli na odwrócenie tej tendencji i zwróci ich uwagę na przydatność zdobywanych umiejętności oraz wielką wagę zagadnień poruszanych w ramach edukacji dla bezpieczeństwa. Przedstawiona podstawa programowa budzi w nas nadzieję, że tak się właśnie stanie. Bardzo doceniamy ujęte w „Warunkach realizacji” inne formy zajęć, które stanowią uzupełnienie zwykłych lekcji. Chodzi tutaj o wizyty w takich miejscach jak Centrum Zarządzania Kryzysowego, specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe, spotkania i prelekcje oraz konkursy. Liczymy, że zwiększy to zainteresowanie uczniów przedmiotem. Na duże uznanie zasługuje również pkt. 7 w ust. II, który zobowiązuje ucznia do orientowania się w podstawowych aplikacjach dostępnych w telefonii komórkowej, pomocnych w udzielaniu pierwszej pomocy. To dobrze, że podstawa programowa idzie z duchem czasu i dostrzega możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

76. W rozdziale I proponujemy dodanie nowego punktu następującego po punkcie 4 o następującej treści:

5) opisuje zasady korzystania z usług służb ratowniczych poza granicami kraju i przedstawia wynikające z tego koszty, wyjaśnia sposób działania oraz procedurę wyrobienia Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego – EKUZ;

UZASADNIENIE: W związku ze zwiększeniem się stopnia mobilności społeczeństwa i częstych wyjazdów za granicę warto uczniom przedstawić zasady korzystania z usług służb ratowniczych poza granicami kraju. Może to mieć duże znaczenie również np. podczas wycieczki w przygraniczne rejony górskie. Uczniowie powinni być świadomi, że w przypadku przekroczenia granicy i ewentualnego wypadku będą oni musieli ponieść koszty akcji ratowniczej. Bowiem w odróżnieniu od Polski m.in. w Czechach i na Słowacji ratownictwo górskie jest płatne, a aby uchronić się od obowiązku pokrywania kosztów ewentualnej akcji ratowniczej należy wykupić specjalne ubezpieczenie. W krajach Unii Europejskiej pokrycie kosztów hospitalizacji możliwe jest w przypadku posiadania Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego (EKUZ), której procedura wyrobienia jest banalnie prosta, wobec czego przyswojenie tego zagadnienia nie powinno uczniom nastręczać żadnych trudności.

77. W rozdziale II proponujemy dodanie nowego punktu następującego po punkcie 1 o następującej treści:

2) ma świadomość istnienia prawnego obowiązku pomocy oraz przedstawia prawne konsekwencje niezastosowania się do tego obowiązku;

UZASADNIENIE: W naszej ocenie należy wyraźnie zaznaczyć, że niesienie pomocy to nie tylko przejaw heroizmu, ale przede wszystkim prawny obowiązek wyznaczony przez art. 162 Kodeksu Karnego, który ciąży na każdym człowieku.

78. Proponujemy wykreślenie rozdziału III „Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym”

UZASADNIENIE: Uwzględnione w wyżej wymienionym rozdziale zagadnienia są powtórzeniem tego, co pojawia się w podstawie programowej z takich przedmiotów jak biologia, wychowanie fizyczne i zajęcia z wychowawcą. Obszerność materiału w tym rozdziale uniemożliwia dokładne przerobienie kwestii, które są niezbędne z punktu widzenia bezpiecznego funkcjonowania w życiu codziennym. Wiedza, do czego służy wskaźnik BMI, czy umiejętność zlokalizowania instytucji zajmujących się zdrowiem psychicznym, zostały postawione powyżej realnych problemów, z którymi spotykają się młodzi ludzie. Z lekcji tych młodzież nie dowie się jak należy postępować z napotkanymi osobami nietrzeźwymi, w jaki sposób udzielić pomocy w przypadku ataku cukrzycowego czy astmy oskrzelowej ani jak wykorzystać środki zastępcze w udzielaniu pierwszej pomocy. Są to tematy ważne, które, z uwagi na brak czasu, najprawdopodobniej nie zostaną poruszone - a to właśnie ich omówienie mogłoby dać uczniom większą pewność w sytuacjach, gdy ich reakcja i praktyczne działanie okaże się potrzebne. Dzięki wykreśleniu zagadnień powielanych na innych przedmiotach, możliwe będzie wykorzystanie tych „zwolnionych” godzin lekcyjnych na realizację tematów bliższych codziennemu życiu młodzieży. Dlatego zachęcamy, by podstawę programową oprzeć w większej mierze na zasadach udzielania pierwszej pomocy i postępowaniu w sytuacjach trudnych. W przypadku przychylenia się do tej uwagi, kolejna uwaga będzie bezprzedmiotowa.

79. W rozdziale III w punktach 15 oraz 16 proponujemy dodanie słów „stosowania papierosów elektronicznych oraz nadużywania leków”:

15) wie jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków, stosowania papierosów elektronicznych oraz nadużywania leków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań;

16) zna wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków, stosowania papierosów elektronicznych oraz nadużywania leków przez młodzież w Polsce; wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków;

UZASADNIENIE: Nowa podstawa programowa powinna iść z duchem czasu i nadążać za pojawiającymi się nowinkami, również tymi w dziedzinie używek. Obecnie wśród młodzieży papierosy elektroniczne są równie albo nawet bardziej popularne niż ich „analogowe” odpowiedniki. Mamy odczucie, że młodzieży wciąż brakuje świadomości na temat szkodliwości ich stosowania, panuje przeświadczenie, że są one nieszkodliwe. Poza tym proponujemy również wprowadzenie zagadnienia nadużywania leków. Zdążają się bowiem przypadki przyjmowania przez nastolatków dużych ilości medykamentów (np. na kaszel) w celu odurzania się.

8. Wychowanie do życia w rodzinie

Wychowanie do życia w rodzinie to przedmiot, gdzie uczniowie mogą uzyskać informacje, o których nie mieli nigdy okazji rozmawiać z rodzicami, a które jednocześnie niezbędne są do świadomego i odpowiedzialnego nawiązywania relacji z innymi ludźmi. Duży nacisk kładziony jest również na budowanie odpowiednich postaw wśród młodzieży, dla których okres szkoły ponadpodstawowej to okres formacyjny.

Przedmiot ten, przez swoją tematykę, bardzo często dotyka spraw światopoglądowych. Dlatego bardzo ważnym jest, aby sposób przedstawiania treści był w tym wypadku jak najbardziej neutralny i obiektywny. Pomimo tego istotne jest, aby ostateczną decyzję o uczestniczeniu w tego typu zajęciach podejmowali rodzice, a w momencie osiągnięcia pełnoletności sami uczniowie.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

80. W rozdziale II w punkcie 3 proponujemy zamianę słowa „fizyczna” na „fizyczną”:

3) zna podstawy higieny okresu dojrzewania; troszczy się o zdrowie: właściwe odżywianie, odpowiedni strój, sen i aktywność fizyczną;

UZASADNIENIE: Uwaga ma charakter redakcyjny.

81. W rozdziale II w punkcie 6 proponujemy dodanie słów „zna i rozumie pojęcie płci psychologicznej”:

6) wyjaśnia, na czym polega identyfikacja z własną płcią; zna i rozumie pojęcie płci psychologicznej;

UZASADNIENIE: Dodanie powyższych słów ma na celu zwiększenie świadomości wśród uczniów szkół ponadpodstawowych, że w społeczeństwie funkcjonują ludzie identyfikujący się z płcią inną niż ta biologiczna. Chcielibyśmy, aby uczniowie byli świadomi problemów dotyczących identyfikacji płciowej, z którą borykają się osoby żyjące w naszym społeczeństwie. Wierzymy, że jest możliwe przedstawienie tej kwestii w sposób obiektywny, od czysto naukowej strony.

82. W rozdziale III w punkcie 6 proponujemy dodanie słów „według różnych systemów wartości”:

6) rozumie, jaki istnieje związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością według różnych systemów wartości; omawia problemy związane z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej;

UZASADNIENIE: Dodanie powyższych słów służy uobiektywieniu tego zagadnienia i pokazaniu, że nie istnieje jedyna słuszna wizja związku pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością oraz że kwestia ta może być rozpatrywana według różnych systemów wartości i co za tym idzie prowadzić do różnych wniosków.

83. W rozdziale III w punkcie 7 proponujemy dodanie słów „wymienia środki służące ochronie tego prawa”:

7) rozumie, na czym polega prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa; wymienia środki służące ochronie tego prawa;

UZASADNIENIE: Uczeń powinien być świadomy, że w momencie naruszenia jego prawa do intymności nie jest pozostawiony sam sobie i państwo dysponuje szeregiem środków, w szczególności środków prawnych służących ochronie jego prawa. W naszej ocenie informacje w tym punkcie powinny być możliwe najbardziej konkretne.

84. W rozdziale III proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

10) wyjaśnia pojęcie orientacji seksualnej; okazuje szacunek i zrozumienie dla osób każdej orientacji we wszystkich sferach życia.

UZASADNIENIE: Istnienie różnych orientacji seksualnych jest faktem, którego w naszej ocenie nie należy pomijać w podstawie programowej takiego przedmiotu jak wychowanie do życia w rodzinie. Poza świadomością istnienia różnych orientacji seksualnych uczeń musi być świadomy, że szacunek należy się każdemu człowiekowi, również temu, który jest odmiennej orientacji seksualnej.

85. W rozdziale IV wskazujemy na zaburzoną numerację punktów oraz w punkcie 15 proponujemy zamianę słowa „poczęcia” na słowa „jego początku”:

15) ma szacunek dla ludzkiego życia od jego początku do naturalnej śmierci;

UZASADNIENIE: Kwestia tego od kiedy możemy mówić o początku ludzkiego życia jest przedmiotem sporów zarówno między przedstawicielami środowiska naukowego jak i zwykłymi ludźmi. Jest to spór o charakterze aksjologicznym, który chyba nigdy nie zostanie rozwiązany. Dlatego też proponujemy zastąpienie słowa „poczęcia” słowami „jego początku”, który to początek wyznaczyć będzie mógł sobie każdy w sposób indywidualny, pozostając w ten sposób w zgodzie ze swoimi przekonaniem.

86. W rozdziale V proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

7) wie czym jest aborcja, wymienia sytuacje, w których jest dopuszczalna, zna jej przebieg oraz wymienia zagrożenia, jakie ze sobą niesie, w tym skutki medyczne, psychologiczne i moralne.

UZASADNIENIE: Temat aborcji jest bez wątpienia tematem kontrowersyjnym. Nie oznacza to jednak, że należy ten temat pomijać. Nie należy tego robić szczególnie w sytuacji, kiedy co jakiś czas obserwować możemy bardzo żywe dyskusje przewijające się w debacie publicznej, które dotyczą tego zagadnienia. Poza opisaniem przebiegu aborcji bardzo ważne jest również właściwe omówienie zagrożeń, jakie ona ze sobą niesie. Nauczyciel powinien uczniom przedstawić te kwestię w sposób możliwie najbardziej obiektywny, odkłamując wszelkie mity i wyjaśniając ich wątpliwości.

87. W rozdziale VI w punkcie 5 proponujemy dodanie słów „młodzieżowe rady miast”:

5) rozumie zasady komunikacji werbalnej i niewerbalnej i jej znaczenie w relacjach interpersonalnych; bierze udział w życiu społecznym poprzez wolontariat, stowarzyszenia, grupy nieformalne, młodzieżowe rady miast i aktywność indywidualną; wrażliwość na osoby potrzebujące pomocy i konkretne sposoby jej udzielania;

UZASADNIENIE: Bardzo ważną i zyskującą na popularności płaszczyzną aktywności młodych ludzi w Polsce są młodzieżowe rady miast i gmin. Instytucja ta ciągle jednak narzeka na brak popularności, jednocześnie oferując naprawdę bardzo duże możliwości działania i zaangażowania się w życie publiczne. W naszej ocenie młodzieżowe rady zasługują na wymienienie ich obok stowarzyszeń czy grup nieformalnych, co niewątpliwie przyczyni się do wzrostu społecznej świadomości w tym temacie.

88. W rozdziale VI proponujemy dodanie nowego punktu o następującej treści:

- 8) zna zjawisko dyskryminacji; rozumie potrzebę przeciwstawiania się dyskryminowania kogokolwiek z jakiegokolwiek powodu.

UZASADNIENIE: Celem wychowawczym szkoły jest szerzenie postaw tolerancji i przeciwstawianie się dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, zgodnie z art. 32 Konstytucji RP. Założeniem przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie jest w dużej mierze kształtowanie postaw młodego człowieka. Dlatego też wydaje nam się, że rozdział VI podstawy programowej tego właśnie przedmiotu będzie właściwym miejscem na umieszczenie punktu takiej treści. W naszej ocenie należy położyć spory nacisk na dążenie do zapobiegania nienawiści, a poruszenie na lekcji zagadnienia dyskryminacji i przeciwstawiania się jej przejawom z pewnością to ułatwi.

9. Język Kaszubski

Kaszubi jako autochtoniczni mieszkańcy Pomorza zamieszkują swe ziemie od ponad tysiąca lat. Przez wiele stuleci terytoria przez nich zasiedlone były podzielone między różne byty państwowe i aż do 1945 roku nie mogliśmy mówić o zjednoczeniu ziem kaszubskich w całości, w łonie jednego organizmu - Polski. Przyłączenie „Ziem Odzyskanych” do Rzeczypospolitej nie oznaczało jednak pełnej wolności dla rdzennych Pomorzan - w czasach PRL (podobnie jak w czasie II wojny światowej i przed nią) wyrażanie kaszubskiej tożsamości było konsekwentnie tępięne. Od wieków Kaszubi byli zbyt "niemieccy" dla Polaków, a zarazem zbyt "polscy", słowiańscy dla Niemców. Niezrozumiały dla obu stron język kaszubski potęgował to napięcie. Gdy nadarzała się ku temu geopolityczna możliwość, Niemcy starali się Kaszubów germanizować, a Polacy - polonizować. Dopiero demokratyczne przemiany na przełomie lat 80. i 90., a także reforma administracyjna premiera Jerzego Buzka, dzięki której Kaszuby w końcu znalazły się w granicach jednego województwa zmieniły klimat wokół problematyki kaszubskiej.

Kiedyś traktowani jako nieswoi i wyszydzani z powodu "śmiesznego" akcentu, w wolnej Polsce Kaszubi zyskali w końcu, po dziesiątkach lat walki z cenzurą, prawo do nauki własnego języka w szkołach. Prawo to jest chętnie wykorzystywane w szkołach województwa pomorskiego, gdzie swojego ojczystego narzecza uczy się 18 tysięcy uczniów. Ta liczba wciąż rośnie. Jednakże pomimo tego język kaszubski wciąż uznawany jest za język zagrożony wymarciem - i choć w dalekiej perspektywie, to nie ma wątpliwości, że kiedyś przegra z językiem polskim. Dlatego należy dołożyć wszelkich starań, by kaszubską mowę pielęgnować: wspierać kaszubskojęzyczne media oraz dostosowywać metody nauczania do realiów, zaczynając od odgórnych podstaw programowych.

Kaszubi to społeczność specyficzna i niejednorodna. Nie charakteryzuje się jednym światopoglądem i spojrzeniem na siebie. Autochtoniczni mieszkańcy Pomorza wyznają różne wartości - jedni czują się tylko Kaszubami, drudzy Kaszubami i Polakami jednocześnie, a jeszcze inni na co dzień mówią po kaszubsku, ale uważają się tylko za Polaków. Podstawa programowa nie może żadnej ze stron narzucać żadnego konkretnego punktu widzenia: ani polsko-, ani kaszubsko-centricznego. W naszych uwagach szczególną uwagę zwracamy na kwestie semantyki i doboru słów, które z perspektywy twórców rozporządzenia mogą

wydawać się czymś błahym, ale dla poszczególnych opcji kaszubskich mogą przesądzać o - ich zdaniem - opresyjnym, "polonizującym" lub "kaszubskim, nacjonalistycznym" charakterze podstawy. Chcielibyśmy by podstawa programowa prezentowała obowiązkowe treści nauczania w sposób możliwie jak najbardziej bezstronny, obiektywny i neutralny.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

89. W tytule rozdziału I proponujemy wykreślić słowo „regionalnego” lub zamienić je na słowo „kulturowego”:

I. Świadomość własnego dziedzictwa ~~regionalnego~~ / Świadomość własnego dziedzictwa kulturowego.

UZASADNIENIE: Wiemy, że wśród Kaszubów są zarówno osoby postrzegające swoją ziemię wraz z jej dziedzictwem jako rdzennie polską, jak i przedstawiciele poglądu o odrębności narodowej Polaków i Kaszubów wraz z ich różnymi dziedzictwami. Nazwa rozdziału I byłaby dla przedstawicieli tej drugiej myśli nie do zaakceptowania, ponieważ według nich degraduje ona Kaszuby do roli tylko i wyłącznie regionu, domyślnie pozbawionego własnego, unikalnego dziedzictwa.

Określenie o "dziedzictwie regionalnym" może i jest zgodne z zamysłem prawodawcy (w końcu z perspektywy polskiego prawa język kaszubski jest językiem regionalnym), ale jednocześnie umniejsza tę część dziedzictwa kaszubskiego, która nie ma nic wspólnego z Kaszubami jako regionem - częścią Polski. Podstawa w innym miejscu (w tabeli, w rozdziale III Kształcenie literackie i kulturowe, podrozdziale 1. Analiza i interpretacja utworów literackich, zakres podstawowy, punkt 7) stanowi o "wartościach regionalnych, narodowych i uniwersalnych", przedstawiając pełne spektrum spojrzeń na tożsamość Kaszubów i gwarantując uczniowi poznanie różnych wartości i teorii tożsamościowych. Dobrze byłoby tę rzetelność i bezstronność zachować także w przypadku tytułu punktu I, skracając go do wyrazu "dziedzictwo" lub określając je neutralnie jako "kulturowe".

90. W rozdziale I w punkcie 1 proponujemy zamianę słowa „regionalnej” na „kaszubskiej”:

1) Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości kaszubskiej;

UZASADNIENIE: Wiemy, że wśród Kaszubów są zarówno osoby uważające się za Polaków i Kaszubów jednocześnie, jak i za samych Kaszubów lub tylko kaszubskojęzycznych Polaków. Nazwa punktu 1) byłaby dla tych drugich nie do zaakceptowania, ponieważ według nich podważa ona istnienie unikalnej kaszubskiej tożsamości narodowej i neguje ich osobiste poczucie narodowości kaszubskiej, domyślnie nazywając ich tylko mieszkańcami pewnego regionu Polski. Podobnie jak w przypadku poprzedniej propozycji uwagi, nazwa punktu 1) jest wykluczająca dla zwolenników teorii innej niż ta mówiąca o Kaszubach jako tylko o regionie Polski.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

91. W tytule rozdziału I proponujemy wykreślić słowo „regionalnego” lub zamienić je na słowo „kulturowego”:

I. Świadomość własnego dziedzictwa ~~regionalnego~~ / Świadomość własnego dziedzictwa kulturowego.

UZASADNIENIE: Wiemy, że wśród Kaszubów są zarówno osoby uważające ten język za język nazewnictwa lokalnego, jak i przedstawiciele poglądu o polskiej genezie tych nazw. Nazwa rozdziału I byłaby dla tych pierwszych nie do zaakceptowania, ponieważ według nich podważa ona fakt kaszubskiej genezy nazw i domyślnie pozwala określić je mianem nazw pochodzenia polskiego.

92. W rozdziale I w zakresie podstawowym w punkcie 5 proponujemy zamianę słowa „regionalnym” na słowo „kaszubskim”:

5) dostrzega wartości tkwiące w szeroko pojętym nazewnictwie kaszubskim.

UZASADNIENIE: Wiemy, że wśród Kaszubów są zarówno osoby uważające ten język za język nazewnictwa lokalnego, jak i przedstawiciele poglądu o polskiej genezie tych nazw. Nazwa punktu 5) byłaby dla tych pierwszych nie do zaakceptowania, ponieważ według nich podważa ona fakt kaszubskiej genezy nazw i domyślnie pozwala określić je mianem nazw pochodzenia polskiego.

93. W rozdziale I w zakresie rozszerzonym w punkcie 1 proponujemy zamianę słów „społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim” na słowa „wspólnoty kaszubskiej”:

1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem wspólnoty kaszubskiej;

UZASADNIENIE: Zdajemy sobie sprawę, że wyrażenie „regionalny” wynika z przepisów prawa, ale jeżeli jest w Polsce tylko jeden język regionalny i jest nim kaszubski, to można określenie to stosować wyłącznie, nie produkując zbędnej nowomowy.

94. W rozdziale II w podrozdziale 1 w zakresie podstawowym w punkcie 2 proponujemy zamianę słowa „regionalnego” na słowo „kaszubskiego”:

2) odnosi się z szacunkiem do lokalnych odmian języka kaszubskiego;

UZASADNIENIE: Wiemy, że wśród Kaszubów są zarówno osoby uważające język kaszubski jako dialekt języka polskiego, jak i przedstawiciele poglądu o odrębności obu języków. Nazwa podpunktu 2) byłaby dla tych drugich nie do zaakceptowania, ponieważ według nich podważa ona istnienie unikalnego, odrębnego języka i neguje ich osobiste poczucie odrębności językowej, domyślnie nazywając ich tylko użytkownikami jednego z dialektów języka polskiego.

95. W rozdziale III w podrozdziale 1 w zakresie rozszerzonym w punkcie 5 proponujemy zamianę słowa „literackich” na słowo „literacko - ideowych”:

5) przyporządkowuje poznane utwory do określonych grup literacko - ideowych (np. Młodokaszubi, Zrzeszeńcy).

UZASADNIENIE: Zrzeszeńcy i Młodokaszubi nie byli środowiskami skupionymi tylko i wyłącznie na tworzeniu tekstów. Dobrze wiemy z lekcji języka polskiego, że nurty takie jak romantyzm czy pozytywizm nie poprzestawały jedynie na teorii literatury. Wręcz przeciwnie - swoim zwolennikom oferowały holistyczne spojrzenie na rzeczywistość polityczną, społeczną czy nawet gospodarczą. Podobnie jest ze Zrzeszeńcami, którzy twierdzili, że Kaszubi są samodzielnym narodem słowiańskim, który państwo polskie brutalnie asymiluje, dopuszczając jedynie folklorystyczne, koncesjonowane formy aktywności i wychodząc z tego punktu widzenia podejmowali szereg inicjatyw, niekoniecznie literackich, m.in. wydając

czasopismo "Zrzësz Kaszëbskô" o bardzo uniwersalnym charakterze. Z kolei Młodokaszubi wyrażali pogląd, że "co kaszubskie, to polskie". Działali na rzecz przebudzenia kaszubskiego, ale tylko w postaci etnicznej, a nie narodowej. Publikując w "Gryfie", zwracali uwagę na elementy łączące kultury polską i kaszubską.

96. W spisie lektur do Prozy proponujemy dodanie pozycji „Namerkôny” Artura Jablonszczégò.

UZASADNIENIE: Jest to jedna z niewielu współczesnych powieści kaszubskich. Opowiada o wolności, ludzkich wyborach i potrzebie autoidentyfikacji.

W imieniu Członków oraz Zastępców Członków Rady Dzieci i Młodzieży RP

Przewodniczący